

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Stockholm, Iduns Tryckeri Aktiebolag.

N:r 23 (338)

Fredagen den 8 juni 1894.

7:de årg.

Prenumerationspris pr år: Idun ensam kr. 5:— Iduns Modetidning jämte ko- lorerade planscher 4: 50 Iduns Modet. utan kol. pl. 3:—		Byrå: Klara v. Kyrkogata 7, 2 tr. Allm. telef. 6147. Prenumeration sker å alla post- anstalter i riket.	Redaktör och utgivare: FRITHIOF HELLBERG. Träffas säkrast kl. 2-3. Redaktionssekr.: J. Nordling.	Utgifningstid: hvarje helgfri fredag. Lösnummerpris 15 öre (lösn:r endast för kompletteringar)	Annonspris: 35 öre pr nonpareillerad. För »Platssökande» o. »Lediga platser» 25 öre för hvarje påbörjad tiotal stafv. Utländska annons. 70 öre pr nonp.-rad.
--	--	--	---	---	---

Betty Linderoth, född Cedergren.

Den i hela vårt land och äfven utom våra landamären kända urfabriksfirman G. W. Linderoth har i dessa dagar firat sitt 50-årsjubileum. Firmans grundläggare har redan för ett par tiotal år sedan gått ur tiden och ende sonen, hr John Linderoth, är sedan dess firmans innehafvare och chef.

Här är icke platsen för ett närmare ingående i urnakeriets historia och utveckling eller den betydande insats Linderothska firmans aktade grundläggare gjort i denna lika viktiga som vackra industri. Må det dock tillåtas oss att nämna, det Linderoth från en ringa och anspråkslös början, genom grundlig insikt i sitt yrke och en aldrig tröttande arbetsamhet, omtanke och duglighet, upparbetade sin affär till den i sin bransch största och mest renommerade i hela Skandinavien. I grundläggarens fotspår går firmans nye innehafvare, med samma plikttrohet, samma anspråkslösa väsen och samma dugande kraft. Vare detta för denna gång nog sagdt om herrarne Linderoth.

Vi hafva dock vid talet om Linderothska fir-

man på det lifligaste erinrats om det från Frankrike införda, kända uttrycket: »Où est la femme?» Visserligen förekommer den frågan oftast vid tal om män, som på ett eller annat sätt ursparat eller dukat under i kampen för tillvaron, men med lika stort skäl torde den kunna framställas, då det gäller män, som genom eget arbete förskaffat sig en aktad och oberoende ställning i lifvet. Ty oftast står då bakom den arbetande mannen en trofast, hängifven kvinna, en maka eller moder, som varit den uppmuntrande, stödjande och sammanhållande kraften. »Hustrurs vishet bygger huset, men deras oförstånd rifver det ned med egna händer», säger den visaste af konungar.

Såsom en lefvande illustration till sanningen häraf står den vördnadsvärda kvinna, hvars bild i dag pryder Iduns första blad. Hennes enkla lefnadssaga är icke blott af intresse såsom kulturbild från medlet af vårt århundrade, utan torde äfven åt mer än en af våra unga läsarinnor gifva en skärpt blick för arbetets ära och välsignelse, manande till efterföljd.

Stora ord ej slå likt klubbor,
Skryt är icke sträng på bågen,

Handling bättre är än ordprål,
Mäktigare är än högmöd.

H. W. Longfellow.

Betty Cedergren föddes i Stockholm den 13 febr. 1822. Fadern var urmakare och hade sin verkstad på Stora Nygatan. I det enkla hemmet uppväxte nio barn, hvilka alla tidigt vandes vid nyttigt och uthålligt arbete. Äldsta dottern fick anställning vid riksbankens sedeltryckeri, och den tolfåriga Betty fick hjälpa henne i arbetet med hvad hon kunde. Då fadern en dag fick se, huru behändigt den lilla utförde de uppgifter som förelades henne, utbrast han: »Du skall lära dig urmakeryrket. Jag vill genast bereda dig plats på verkstaden.» Och så skedde äfven.

Här började nu den lilla flickan med lif och lust lära sig faderns yrke, hvilket, ehuru fint och nätt i sig själf, enligt tidens uppfattning, likväl uteslutande tillhörde mannen. Nälen och strumpstickan voro ännu de enda verktyg, som ansågos passande för den uppväxande tärnan, liksom grytor och kastruller för den mognade kvinnan.

Lilla Betty var emellertid icke rådlös. Hon kände inom sig den utvecklade kraft, som en dag skulle komma fördomarnes mur att ramla och bana väg till den yrkesskicklighet, som med tiden skulle blifva hennes dyrbara egendom. Lärgossarnes och gesällernas speglosor öfver »urmakaren i kjolar» förstummades, då Betty en dag satt på sin plats klädd som gosse, klädd i byxor och blus, med de långa hårflätorna afklippta. Ett okuffigt begär att blifva *skicklig* i sitt yrke förde henne framåt mot sitt mål under ifrig täflan med de andra lärlingarne, en täflan, i hvilken hon snart lämnade dessa långt efter sig. Arbetet var för henne icke blott ett mekaniskt eftergörande af hvad andra gjort, utan en ständig utveckling af hennes egen intelligens.

Under tiden växte hon upp från barn till kvinna, och vid fyllda tjugu år stod Betty Cedergren såsom ett ojäfaktigt vittnesbörd om hvad kvinnan kan åstadkomma, när hennes gåfvor och anlag få fritt utveckla sig. Utan skryt, men också utan gensägelse, var hon den skickligaste af arbetarne på verkstaden.

Det var dock icke endast fadern, som insåg den unga kvinnans värde och dugande kraft; på verkstaden fanns en ung verkmästare, vid namn *Gustaf Vilhelm Linderoth*. Med lifligt intresse följde han flickans framsteg i yrket, men han såg ock, huru hon uppväxte till en frisk, lefnadsglad jungfru, vid hvilken åsyn hans hjärta slog i kapp med både pendyler och väckarur. Och när han snart kommit till klarhet om, hvad klockan för honom var slagen, och hoppades att ungmön icke heller var likgiltig för honom, anhöll han om hennes hand. Den 25 maj 1844 firades bröllopet, och från denna dag är det med fru Betty Linderoth vi hafva att fortsätta vår bekantskap.

Den som nu tänker sig den unga makan såsom en välbestäld borgarfru, endast upptagen af sitt hushåll, sin toalett och sina visiter, under det hon lämnar åt mannen ensam att sörja för familjens utkomst, misstar sig storligen. Sådan var icke den kvinna, som från barndomen ägnat sitt lif åt ett ihärdigt och framgångsrikt arbete.

Då Linderoth dagen efter bröllopet öppnade fönsterluckorna till sin egen verkstad, yttrade han med gladt mod: »Nu börja vi vårt arbete, och Gud gifve att det ginge oss väl.»

Hemmet var inredt på enklaste vis, och lefnadssättet ställdes därefter. »Vi ha icke råd att hålla särskild verkmästare,» sade mannen, »det hoppas jag du Betty ätar dig att vara.» Och den unga frun åtog sig detta och förblef sin mans trogna medarbeterska i yrket, så länge han lefde. Efter tolf års sträfsamt arbete företog fru Linderoth sin första utländska studieresa år 1856. Hon var då 34 år gammal. Färden ställdes först till världsstaden vid Seimens strand. Här stannade hon flere månader och lyckades få tillträde till de förmästa urfabrikerna. Från Paris begaf hon sig till Schweiz och flere andra orter, kända för urtillverkning. Från denna färd återvände hon till hemmet, riktad med nya idéer, dem hon framgångsrikt tillämpade i den alltmer utvidgade affären.

Genom för mycket stillasittande började emellertid hennes hälsa blifva vacklande, hvarför hennes läkare föreskref ett mera rörligt lefnadssätt och framför allt motion i fria luften. Nu skulle man kunna föreställa sig, att man finge se den burgna borgarfrun taga sina spatserturer i hufvudstadens vackra promenadplatser. Men detta sätt att skaffa sig nödig motion låg icke för fru Bettys kynne. Bättre visste hon hvad tiden var värd. Linderothska firman hade vunnit en betydande kundkrets inom hufvudstadens finare societet, hvilkas klockor den skötte och regelmässigt drog upp. Detta arbete åtog sig nu fru Linderoth personligen.

Och härmed började för henne ett i sanning rörligt lif. Hvarje dag, i fult och vackert väder, promenerade hon från den ena familjen till den andra och drog upp deras klockor, praktiskt tillämpande den gamla regeln, att hvarje hederligt arbete adlar människan. Hon vann ock härvid två viktiga fördelar: Hon fick en för sin hälsa tillräcklig motion och förlorade ingenting af den för henne alltid dyrbara tiden.

Snart blef hon ock fullkomligt frisk, och den upplifvande rörelsen i fria luften blef henne så kär, att hon fortsatte sina vandringar för klockupdragning ända till 1884, således i nära ett fjärdedels sekel.

Till makarnes kundkrets hörde i första rummet änkedrottning Josefina, prinsessan Eugenie och slutligen äfven vår nu regerande konung, som en dag genom sin hofmarskalk lät säga fru L., att »hon var kallad till hans majestäts urmakare». Änkedrottning Josefina visade ock fru Linderoth vid flere tillfällen sin synnerliga ynnest och bevägenhet.

Det torde vara allmänt bekant, att Linderothska firman levererat uren till de flesta stationshusen å Sveriges järnvägar, men hvad som däremot icke torde vara lika bekant, det är, att fru Betty Linderoth härvid personligen utfört en stor del af det mekaniska arbetet. På hvarje järnvägsstation, där man på urtaflan ser namnet Linderoth, har hon sälunda upprest åt sig en minnesvärd, hvilken på sitt tysta, men värtaliga språk tillhviskar den resande: »Tag vara på tiden!»

Oaktadt egen anspråkslöshet har fru Linderoth icke saknat sitt arbetes hedrande erkännande, äfven i yttre utmärkelser. Så erhöi hon 1862 i London *mention honorable* för af henne förfärdigade delar till kronometrar m.

m. År 1889 kallades hon till hedersledamot af Stockholms urmakaresocietet och år 1892 till hedersledamot af Sveriges urmakareförening.

Bland de föremål, som voro afsedda att sändas till fjolårets världsutställning i Chicago, och hvilka en tid voro exponerade å härvarande börs, fanns äfven en pendyl, i alla detaljer tillverkad af fru Linderoth. Detta mästerverk af den framstående konstnärinnan kom dock aldrig till Chicago, utan stannade hos sonen, såsom ett dyrbart minne af en älskad moders yrkesskicklighet.

Den 25 april 1871 blef fru Linderoth änka, då sonen öfvertog firman, i hvilkens affär fru Linderoth dock fortfarande tog en verksam del ända till 1884. Sedan dess har hon dragit sig undan affären och lefver ett lugnt privatlif under sin lefnads afton, i gladt medvetande att hon under sin verksamhets långa dag gjort en rik insats i nittonde århundradets industriella lif samt därvid varit en god föresyn för sina arbetare.

På hennes hedersdag, då hon kunde fira minnet af Linderothska firmans femtioåriga tillvaro, blefvo ock flere af dess arbetare ihägnade med kungliga sällskapet Pro patrias medaljer för trohet och flit.

Till yttermera belysning af fru Linderoths uppfattning af kvinnans berättigande att deltaga i de s. k. manliga yrkena må vi tillägga, att hon under sin verksamhetstid inlärde icke mindre än åtta unga flickor det yrke hon själf med så mycken framgång idkat. De fyllde ock alla väl sin plats, ehuru de sedermera såsom gifta öfvergått till andra verksamhetsfält.

Fru Betty Linderoth bär sina 72 år med heder och synes ännu full vigör, vittnande om att ett ihållande arbete icke blott »befordrar hälsa och välstånd», utan äfven är ägnadt att förtaga hvarje spår af den så ofta omtalade lifsledan, hvilken utan tvifvel icke så litet har sin källa i ett sysslolöst, improduktivt grubblande öfver lättaste sättet att tillfredsställa en högt uppdrifven njutningslystnad.

L. S.

Godsets fru.

*Mellan herrgålms tak och väggar,
sommardagen solljum står.
Bisurr hörs från hoita häggar,
rosendoft från parken går.*

*Katten snor på
kökets trappa.
Vindans slappa
ben han glor på,
medan häst i stallet gnäggjar
och en fink i häcken slår.*

*Allt i däjligt sommarväder
solar sig idylliskt ju.
Skrider dock i sorgkläder
gårdens folk för backen nu.
Lakanhängda
fönster kalla*

till det stängda
rum dem alla,
där emellan fyra bräder
hvilat godsets bleka fru.

Nyckeln sätts i dörrn. Vrid sakta!
Se — i kistan — hvil och vän
som en få bland skogens trån
ljust hon soffer! Och betrakta:
handen tar i
kronan, kransen,
som hon bar i
bröllopsdansen...
Fast hon ej att vissna hän
kunnat myrtenbladen vaktä.

Vaxljus lysa bleka dragen.
Kristusbild från altarbord
signar tyst, och upp står slagen
bibeln med ett tröstrikt ord.
Granar sprida,
bort i skummet,
dofter blida
genom rummet.
Och i dörrn står sommardagen,
hvilande kring grönklädd jord.

Öfver folkets hufv'n står den
— folket, som här tyst ser på,
packadt ut på trappan, gården:
godsets äldre, godsets små.
Gammal, krokig
torpargumma
synes brokig
näsdruk tumma.
Torparn själf med handen klår den
envist våta ögonvrå.

Riktigt öfvergifvet gråter
unga moran, frisk och röd.
Barnet hon från armen låter
se, hur deras fru är död.
Pojkar lyfta
sig på lärna,
ej i år'na
till att snyfta:
tänka på att sup och bröd
till begrafningsdan stå åter.

Än i döden hon dem gläder,
godsets moderliga fru.
Lefvande hon gaf dem kläder,
godt kalas hon ger dem nu.
Unga, gamla
förr den blida
viste samla
till sin sida
— unga, gamla hon ännu
samlar mellan fyra bräder.

Nu en hand om nyckeln tager.
Dörrn stänges. Alla gå.
Friska luften djupt man drager.
Hör, i häcken finkar slå!
Husens väggar
solen bränner.
Doft från häggar
stark man känner.
Herrgåln är så ljus och fager
— men den ler i sorg ändå.

Fredrik Nycander.

Skolungdom och sommarferier.

Ett ord till hemmen af Maria Nyström.

(Slut fr. förra numret.)

Vänjas barnen att använda hela sommaren uteslutande till lek och sysslolöshet, skall denna vana sedan följa dem långt in i mannaåldern och sålunda en fjärdedel af människans bästa arbetstid bortslösas. Det är nog äfven de sysslolösta tillbringade skolfrierna, som här hemma skapat behovet af långa semestrar inom snart sagdt alla verksamhetsområden, hvilka väcka de stora kulturfolkens förundran.

Företages ej någon särskild ferientyfkt, få barnen tillbringa sina ferier efter eget godfinnande, och då råka de ut för en än större fara, den att »slå dank», och det torde knappast för barnen finnas någonting ohälsosammare. Det lättjefulla hängandet på stolarna, de planlösa promenaderna längs gatorna, det med ett ord sagdt ingalunda ovanliga, att de halfvuxna barnen icke veta, hvarmed de skola »fördrifva tiden», är för dem ytterst skadligt. Redan uttrycket »fördrifva tiden» innebär det osunda i ett sådant tillvägagående. Barnen böra så använda sin tid i allvar som lek, att tiden aldrig synes dem för lång. Det är blott drönanaren och lättingen, som hafva behof att döda tiden. Ett lättjefullt dagdrifvarelif innebär allvarliga vådor för barnen. Det ej blott gör dem tröga och loja, men den af ingen nyttig och god verksamhet fångslade fantasin har fritt spelrum att slå in på farliga, osunda vägar. De kamrater, som under ett sådant dagdrifvarelif påträffas, äro gemenligen ej heller af bästa slag och bidra i sin mån ej så litet att locka in på oriktig stråt.

Af vikt är därför att ungdomen äfven under sommaren har sig något regelbundet arbete förelagdt, naturligtvis bör dock detta ej fordra alltför mycket stillasittande och ändå lämna någon tid för lek och rekreation. Som exempel må här gifvas några små anvisningar till feriearbete.

Det är alldeles på sin plats, att barnen böra hjälpa till i hemmet och främst af allt, att de lära att hjälpa sig själva: att bädda sin säng, borsta sina kläder och skodon, förse sig med tvättvatten o. s. v. Kunna föräldrarna än för tillfället till hemmets disposition ställa flere tjänare, kan dock hända att i en framtid så icke blir fallet, ty ingen är herre öfver ödet och ingen vet, huru barnets framtid kan gestalta sig. Ferierna äro äfven den lämpligaste tiden för flickorna att under moderns ledning invigas i hushållsmysterierna, en ledning vida naturligare och mångsidigare än en hushållsskola kan gifva. Detta arbete för hemmet har äfven en annan betydelse än blott den att vänja barnet vid regelbunden verksamhet, det gifver barnet en känsla af större samhörighet med detta hem och gör det dubbelt kärt.

En för både gossar och flickor hälsosam och för sinnet bildande sysselsättning är trädgårdsarbetet. Börjande från den enkla planteringen af en bärbuske och sedan utvidgande sig till köksväxtodling och konstnärliga blomsteranläggningar, väcker det intresse för det nyttiga och sköna samt alstrar omtanke och uthållighet. Det går ej an att vara vårdslös vid trädgårdsskötsel; en försummad sättnings förstor de präktigaste växter, ett kvarglömdt ogräs förkväver den späda plantan.

På landet kan ungdomen gärna deltaga i lättare jordbruksarbete; äfven rödjanet af någon skogsdunge, jämnandet af en väg o. dyl. är allt arbeten, hvilka lämpa sig väl för ungdomen och vanligen äfven snart mycket intressera dem. Men hvad barnen än må företaga

sig, bör man tillse, att de arbeta med någon plan och verkligen föra arbetet till slut. Ej t. ex. plocka några stenar här i dag och där i morgon, tälja blott för att få spånor, sköta mjölkammaren i dag och lämna den i morgon, plantera blommor, utan att vårda dem.

För de små barnen spelar arbetet själfallet en mycket liten roll, men frågan gäller här hufvudsakligen den vuxnare skolungdomen, 10—18 åringarna.

Vanan vid själföfvervinning och pliktuppfyllelse blir den sedan en god hjälp så väl under skoltiden som längre fram i lifvet, och det, som för lättingen och den njutningslystne förefaller som en tung arbetsbörd, blir för den arbetsvana knappast annat än ett nöje.

Men äfven direkt måste skolans intressen under sommaren tillgodoses, om öfveransträngning skall undvikas.

Från månet håll har framhållits det olämpliga uti att ferierna så mycket koncentrerats, då de fördelade oftare skulle bereda barnen en kortare, men oftare återkommande, gagneligare rekreation. Men om äfven, med hänsyn till vår korta sommar, man funnit nödigt att förlägga större delen af ferierna till denna tid, kan dock en god del af ledigheten magasineras för att fördelas under skoltiden. En eller par timmar dagligen under ferierna använda till repetition af det under läsåret inhämtade, särskildt i läroämnen, hvari eleven vet sig vara svag, underhålla kunskaperna och sätta barnet i tillfälle att vara temligen fritt från lexläsning under höstrepetitionerna, då öfvergången från sommarens frihet till skolans tvång kännes tung nog. Om eleverna i regeln under sommarmånaderna genomginge föregående års kurs, kunde äfven de tidsödande höstrepetitionerna till någon del undvikas eller hastigare undångöras, hvarigenom en forcering (med ty ätföljande öfveransträngning) för att hinna igenom den fastställda kursen ej ifrågakomme.

En sådan sommarrepetition ställer sig trefligare för de äldre eleverna, om för dem beredes tillfälle att tillsammans med i närheten boende kamrater hålla gemensamma repetitionstimmar. Detta sporrar intresset och väcker mera lif i läsningen.

Vid anordnandet af dessa sommarstudier är det af vikt att vissa arbetstimmar dagligen, två högst tre, bestämmas, hvilka ej utan trängande nödvändighet få försummas.

Sin stora betydelse för det stundande läsåret har ferieläsningen däri att intresset för skolstudierna hålles vaket, under det i motsatt fall sommarens sysselsättningar så intaga barnets tankar, att en god del af terminen förgår, innan det åter lyckas samla dem för skolan och dess fordringar.

Sålunda skola hemmen genom ett lämpligt feriearbete uppöfva barnens arbetsförmåga och genom korta repetitioner af skolkursen för dem underlätta öfvergången från ledigheten till skolarbetet och således bevara dem för en öfveransträngning, skenbart beroende af skolgången, men kanske mest förorsakad af föräldrarnes egen häglöshet eller klemighet.

Men äfven vid den egentliga rekreationen, d. v. s. nöjet och leken, måste föräldrarna söka bevara barnen för öfverretning och nervositet. De redan förut omnämnda med öfverdrifven lyx anordnade sena balttillställningarna förstår nog hvarje förnuftig människa att fördöma, så att de kunna lämnas å sido, men annat är det med barnets lektyr och dess lust att häuga med näsan öfver berättelseboken vid minsta ledighet. Fränsedt det ohälsosamma i stillasittandet, öfvergå sagböckerna blott alltför lätt till romaner och vid den rådande öfversvämm-

ningen af för ungdomen allt annat än hälsosam lektyr, är det ej en så lätt sak att öfvervaka, att endast det goda kommer i barnets hand, och skulle föräldrarna blott alltid kunna få reda på, hvad deras barn läsa, skulle de säkert ofta finna, att *det* mer än skolan är orsaken till barnets nervositet och därpå följande svaghet. —

Ännu en sak försvagar kanske ofta nog barnet af den bildade klassen — det är brist på föda. Af vanan att sträcka ut dagen långt in på natten blir ett försenadt uppstigande en naturlig följd, och då kan det hända att barnen, då ingen vakar däröfver, gå till skolan, utan att hafva förtärt något eller kanske blott en kopp kaffe med eller utan »dopp». Ett sådant tillvägagående nedsätter dock barnets arbetsförmåga betydligt, och det har svårt att under de tidigare lektionstimmarna uppmärksamt följa med, och följden blir afmatning. —

Det vore således orätt att ensamt skylla på skolorna, då det blir fråga om nutidsungdomens klena krafter; men väl är att hoppas, att då man nu här och hvar börjar varsna faran, såväl skola som hem gemensamt skola arbeta på att afhjälpa bristerna och åter fostra ett kraftigt och arbetsdugligt släkte.

Ett tack för god vakt

böra de svenska kvinnorna med allt skäl i dessa dagar uttala till den nitiska *Damkomitén* för deras deltagande i Chicagoutställningen i fjol, hvilken nu upphört med sin verksamhet, sedan alla utställningsföremålen äro till utställarna återsända samt likvid uppgjord för i Chicago sålda föremål. Vid den avslutande sammankomst, som här om dagen ägde rum å komiténs byrå, lämnades en öfversikt af komiténs arbete, af hvilken framgick att detta omfattat en tidrymd af mer än två år. På våren 1892 efter förberedande öfverläggningar organiserades komitén under fru *R. Olivecronas* ledning i 12 sektioner, för olika områden af kvinnans verksamhet, såsom undervisning, litteratur, konst, yrken, välgörenhet, sjukvård m. fl., hvarjämte ett verkställande utskott tillsattes. Fru Olivecrona afsade sig emellertid redan under 1892 ordförandeskapet, hvarefter dåvarande vice ordföranden, fru *Ellen Ankarsvärd*, åtog sig detsamma, som hon till slutet innehåft och skött med oförtröttadt nit. Komitén har stått under drottningens beskydd.

Resultatet af det samfälda arbetet visade sig dels i den svenska utställningen i »Woman's Building» i Chicago, dels i omfattande statistiska uppgifter samlade från hela riket, ordnade och i tryck utgifna i två publikationer; en bibliografi öfver svenska författarinnor har äfven genom komiténs försorg blifvit utarbetad och offentliggjord.

De medel, öfver hvilka komitén haft att förfoga, uppgå till närmare 12,000 kr., och ha, då några bidrag från statens sida icke kunnat beviljas, erhållits genom gåfvor, däribland främst från de kungliga, samt genom en konsert i en enskild krets, en större utställning och basar å Börsen, en utställning tillsammans med Slöjdföreningen samt nu senast genom en tom-bola.

Från Amerika uttalas det amplaste erkännande af den svenska kvinnoutställningen, hvilken för de styrande damerna

i Chicago utgjorde föremål för »öfverraskning, tillfredsställelse och beundran». Då därtill kommer, att 44 pris utdelats bland de 60 kvinnliga utställarna, torde komitén med all rätt förtjäna de svenska kvinnornas erkänshet och nu kunna lyckönskas till ett väl förrättadt värf.

»Spånastuga» i prostgården.

En ångermanländsk kulturbild
af *Laura Fitinghoff*.

(Forts. o. slut fr. föreg. n:r.)

Hu, men tänk, om båten hade drifvit ner genom forsen med isbitarna,» sade Karin förebrående. Hon hade engång varit med om ett tillbud till något dylikt, då en åra gått af och de roende blott genom ett underverk blifvit räddade.

»Inte! Vi hade ju både åror och båtshake. Det var nog bara bäst att komma upp öfver iskanten — skam te sägandes så skafde jag skinnet af bena, när jag skulle dra mig upp!»

»Ja, då kan ni väl veta, att det slår sig rosen i det,» hväste Hes Brita, »och ni får sitta stilla hela sommaren.»

»Inte; jag brukar aldrig ha någon ros jag.»

»Ja det där var två sätt, det där, att färdas,» forskade Karin.

»Så vände Edin med båten. Ja, sen gick jag på ån då och slog med yxan för mig för att se, hvar det bar. Och sen råkade jag Tillander opp på landsvägen; han kom körandes i *släde* han förstås; han är nog så förnäm och »is» (orkar) inte gå, fast han har bara fjärdingsvägen till socken-Lappen.»

»Hvad skulle han till socken-lappen,» sporde gummorna i korus.

»Han har ju mist »tämningen» (unghesten), som han skulle snålas och sätta för nytröskverket. Han sparkade, det gick sönder och skar tämningen förderfvad; och det kan nog ingen flå och gräva ner den annat än lappen.»

»Nej, det förstås,» sade de andra.

»Det skall då oturas för Tillander förjämnan.»

»Oturun skulle bestämdt vika bort, om han fick Anna Märta,» sade Karin skälmaktigt.

»Ja, jag känner väl,» fnyste Anders Larsmor, »nog har han grant hemma och åker till kyrkan i »sjubben» (sjubbskinspels) och har kalas för herrskapet, men nog slipper han Anna Märta.»

»Nej, Anna Märta vet bättre hon. Till hösten står Anna Märta brud, och brudgummen är Edin; därför rustar han upp storbyggningen och ger de gamla födöråd. Det vet jag det,» skrattade Karin.

Gummorna sågo bifallande på henne och stämde in i munterheten.

»Annat slag! Mamsell Karin tokas då för jämnan,» sade Anders Lars brydd. »Det blir väl förr hon då, som står brud. Men käre, ta inte nå'n »sörlänning»!* Dom sagt att ny häradskrifvarn ska' vara tokig i mamsell Karin — han sitt' på gästgivargården om kvällarna, och dricker gör han och spelar kort och gantes (skämtar) med jäntorna och sjunger fula visor, gör han.»

»Åh, mamsell Karin, som kan sjunga så grant, kan väl lära honom att sjunga vackra visor, hon,» invände Måns Persmor, i det hon böjde sig fram och flyttade garnet på rullen.

»Ja, huru vet hon, om han kan göra mamsell salig,» inföll mor Dordi; »Gud låter icke gäcka sig, när det gäller äktenskapet heller, kom ihåg det, mamsell Karin.»

»Ja hon får inte öfverge ungrästen här, en så farligt behändig karl som han är, och en sådan väldig Herrans stridsman,» sade Anders Larsmor. Karin satt tyst vid sin spinnrock, men med en liten trotsig höjning af sitt vackra hufvud.

»Öfvergifva — jag vet aldrig, att jag undergivit mig honom,» sade hon litet otåligt.

»Käre, hon blir väl inte elak (missnöjd) på oss heller, men hon kan väl förstå, hvad folket i alla prostens socknar skulle säga, om en af prostmamsellerna skulle gå och ta en tocken där sörlänning, som inte är präst heller,» predikade Dordi.

Morgonen började lida fram. Prosten kom in och hälsade på sitt trohjertade, vinnande sätt på

* Sörlänningar kallas i Ångermanland alla de, som äro från Stockholm eller från trakten söder om Helsingland, och hvilka för en tjugu år sedan och där, förut ej voro särdeles väl ansedde däruppe.

de nu alla församlade spinnerskorna. Rockarna voro smorda och riktigt i feststämning, de surrade icke högre än katten, men en trettio stycken som de voro på en gång i rörelse, så blef det nog ljud af ändå. Därtill bidrog rasslandet af linet, som borstades framme vid spisen. Det dämpade sorlet af röster, bland hvilka en och annan frisk, skämtande stämma med den skarpa, men till hjärtat gående brytningen skar igenom, en högljudd hväsande suck från Hes Brita, som på alla upptänkliga sätt ville ådraga sig prostens uppmärksamhet — allt verkade på en gång bedöfvande och upplifvande.

Så blef det tyst, så när som från brasan som sprakade.

Prosten höll morgonbön, och så sjöngs koralen, fyrstämmit. Ladugårdsreta hade kommit in, putsad och blanktvättad, men med en stark, hederlig ladugårdslykt i följe. Hon och mor Dordi samt Ingrid voro »fria» (skickliga) altar. Torpar Jan Jansson, han med rödlätta ansiktet och snöhvita håret, var väldig i basen och kunde ensam fylla sin stämman; stalldrängen och skomakar Janne sjöngo tenor, och de andra fyllde i här och där, som det kunde behövas för att få sången full och grann.

Efter melodien till »Var hälsad sköna morgonstund» brusade genom det stora rummet psalmen:

Men låt mig som ett ljusets barn
se och undvika alla garn,
som satan för mig ställer.
Ja, låt mig aldrig glömma bort,
att lefnadstiden är så kort
och likväl mycket galler.

Det var kraft och malm i stämmorna, det var allvar och innerlighet i sången.

Så kom frukosten med den myckna maten. Den röda salta laxen i saftiga skifvor, rensteken, getosten och det hvita tunnbrödet, »kaken» (spisbröd) och »tjockbrödet» (mjukt rågröd).

Så arbete, kaffe, kaffe, mat och arbete dagen lång. Härfvan skulle vara färdigspunnen och uppsplad innan kvällen. Om inte alla voro i stånd till att spinna så fint och jämnt, att det dugde till varpgarn, så hade man väl ändå den hedern i sig att vilja få ihop en ordentlig »inslagshärfva».

Det led mot kvällen. Solen hade hunnit rundt om prostgården och log nu lika varm och välviljig in genom västerfönsterna som den på morgonen lyst in från öster. Gummorna började slå ifrån sig all harm öfver världens orättvisa, allt tungsamt tal om »aringen» (jordbruket), svårigheten att göra tjänaren till lags med årskläderna och gubbarnas missunsamhet, när det gällde hö till korna, och deras snålhet på hjälp från kvinnfolken. De kommo i riktig feststämning.

»Och annars heller!» Det blef ett samfäldt utrop af beundran.

Kommo inte både Ingrid och Karin in genom dörren, klädda i »stycke och mössa» (spetsstycke och bindmössa), Ingrid som ungmor med svartmössa och Karin som »gammstinta» med blåmössa. Voro de inte så »munt» (munviga) och roliga, så att gummorna rent af kunde förgås af skratt! Ingrid satt där och torkade sig i »yga» (ögonen) med snytnäsduken och gret öfver Pelle, gubben hennes, »som körde upp henne klockan tre på morgonen, för att hon skulle koka kaffe, då han inte gaf sig förrän han fick *tio* koppar på sången.»

Karin körde mor Dordi från rocken och »tokades» med henne på alla vis, för hon skulle få bli sonhustrun hennes. Hon sade, att hon hade satt på sig blåmössan och skulle »vänta», hvilket väl kunde tarfvas, då den son Dordi fått på gamla dagar var bara lillpojken ännu.

Dordi kunde inte låta bli att vara med på mamsellernas tokeri, »de voro ju bara barna och ingenting ondt i dem.» »Leka hafver ock sin tid,» citerade hon ursäktande.

Så, midt i stimmets och skrattets, kom ungrästen in.

Ingrid satt just och talade om, hvilken välsignelse hon hade på gården, om tvillingkalfvar och små lam, som voro välsignade med *åtta* fötter, då pastorn kom och slog henne i handen.

»Goddag ungmor,» sade han.

Hon vardt eldanste röd, tog åt hufvudet och slängde af mössan. Men då föll hela härmassan ner. Håret hade suttit utkammadt, uppvriddt och instoppadt under mössan, och nu föll det ner så tungt och tjockt och grant.

Ingrid sprang på dörren. Ungrästen såg efter henne, som ljusa tankar, medan gummorna torkade sig i ögonen med förklädena och omtalade allt roligt hon sagt och utbredde sig i loford öfver en så »behändig stinta som hon var.»

Klockan var öfver sex på aftonen. Prosten höll

aftonbön och koralen »Vår Gud är oss en väldig borg» brusade genom rummet.

Den ena efter den andra af gummorna troppade af. Härfvelen hade slitits och dragits emellan dem hela aftonen. Den hven, gnällde och surrade, som om den varit ursinnig att aldrig få vara i fred.

Härfva efter härfva hakades upp på dörrarnas utstående gångjärn.

Gröna, blå och röda spinnrockar försvunno i alla riktningar från prästgården uppåt torpen och bergen. Utåt kyrkvallen, ner för backarna på väg till de stora byarna.

Solen kastade en sista, ännu leende blick öfver äsryggsclippan. Den hade gjort ett godt dagsverk, i dag, äfven den. De på morgonen små gräsvarva fläckar, som tärde sig fram på åkertegarna och vallarna, hade blifvit till stora ytor, genom hvilka den gröna höstrågen eller den svarta trädesjorden så värfisk och lofvande lyste fram.

Och elfven! Is- och snöbandet i dess midt hade smalnadt af betydligt. Nu gick det öppet vid Björknäset. Där hördes ända här uppe vid prästgården ett rassel af skör, sönderspringande is, af glatta timmerstockar, som ville fram, ville lösgjorda och fria kasta sig utför fall och forsar i väryrssel ut till hafvet.

Magdalena Rudenschöld.

Ett hundraårsminne.

För Idun tecknad af Georg Nordensvan.

För hundra år sedan vid denna tid af året pågick som bäst den beryktade högmålsprocessen mot Gustaf Mauritz Armfelt, fröken Rudenschöld och några andra »gustavianer», anklagade för högförräderi. Natten till den 18 december 1793 häktades på ganska lösliga misstankar de af den frånvarande Armfelts korrespondenter, som funnos i Stockholm — rättegången pågick sedan till in i september månad året därefter.

Idun har ansett det lämpligt att som ett hundraårsminne meddela Magdalena Rudenschölds porträtt och några anteckningar om hennes lefnadsöden. Hon är i mångt och mycket typisk för den tid, då hon lefde, liksom hon blef ett offer för denna tids seder och åskådningssätt. Det deltagande, som ägnades henne redan under rättegången, har ej svalnat efter hennes död — om det ock hos dem, som lärt känna hennes sorgliga öde under den tid, då hon redan öfverlevat sig själf och var död för den värld, hon ditintills tillhört, blifvit af en annan art än hos dem, som endast känna legenden om »martyren» Malin Rudenschöld, om henne, som led modigt för sin kärlek och lutrades af olyckan.

Bland den gustavianska tidens personligheter är hon en af dem, som väckt det största och mest allmänna intresse.

Romanförfattare ha romantiserat hennes person och hennes öden, biografer ha framdragit den ena källskriften efter den andra till belysning af hennes lefnadsförhållanden. Som det ofta går, ha forskarne ganska obarmhertigt slitit sönder den slöja af romantik, som mera fantasirika än djupt seende diktare bredt öfver personen, men till ersättning ha desse forskare i stället för den tämligen abstrakta och blodlösa romanhjältinnan gifvit oss den *verkliga* människan med hennes fel och förtjänster, full af lif och individualitet.

Så ofta som den Armfeltska högmålsprocessen, Armfelts öden under den tid, då han förföljdes och räddades i Neapel, och de händelser, som stodo i samband härmed, än blifvit behandlade i romaner, så har likväl ingen gifvit en mera fängslande skildring än historikern, som berättar det sanningsenliga för-

loppet med ledning endast af historiska dokument. Och hur romanförfattarne än kombinerat omständigheterna vid fröken Rudenschölds fängslande och dömande, så har ingen kunnat skriva *detta* blad af hennes historia så karaktärsfullt och med ett så skarpt blotande af de medverkandes motiv, som historieforskarna lyckats utan att anlita diktarförmågan. Jag uppmanar dem, som lärt känna Magdalena Rudenschöld af Sylvias roman, af Henrik af Trolles »Gustaf den tredjes testamente» eller af Ridderstads »Drabanterna», att läsa Elof Tegnér's utmärkta arbete »Gustaf Mauritz Armfelt» — af hvilket en godköpsupplaga för närvarande är under utgifning. Jag tror ej, att någon skall finna mindre intresse i frukterna af historikerns arkivforskningar än i de »historiskt-romantiska» skildringarna.*

Magdalena Rudenschölds öde stämplades i verkligheten af en vida djupare tragik än den, de romaner, som handla om henne, gifvit uttryck för. Så som lifvet utvecklade henne, har ingen diktare vågat låta henne utvecklas — antingen de känt till hennes lefnads sista akter eller ej, ha de ej haft hjärta att visa, huru frukten af hennes olyckor och af hennes uppoffring knappast blef annat än en förödd lefnad, ett förtrampadt människoöde.

* * *

En framställning af Magdalena Rudenschölds lefnad på grundval af forskningens resultat skulle lätt kunna växa till en liten bok, utan att den behöfde bli vare sig enformig eller uttänjd. Här är endast plats för några få spalter.

Hon föddes nyårsdagen 1766. Hennes fader, riksrådet och landshöfdingen m. m. greve Karl Rudenschöld, var en af frihetstidens mest ansedde tjänstemän, en omutligt rätträdig, oegennyttig och karaktärsfast man. Han dog år 1783. Samma år blef hans yngsta dotter Magdalena anställd som hoffröken hos prinsessan Sofia Albertina, i denna befattning efterträdande sin äldre syster.** Om de båda

* Se ock M. Rudenschölds här nedan omnämda själfbiografi samt de bref från henne och om henne, som äro tryckta i Arvid Ahnfelts samling »Ur svenska hovets och aristokratiens lif», del. 3 och 4.

** En anmärkning i förbigående. Den flere gånger upprepade historien om Magdalena Rudenschölds första uppträdande vid Gustaf den tredjes

fröknarna Rudenschöld skrifer Ristell i sina anekdoter från Gustaf den tredjes hof: »Båda äro intagande unga damer och blifva visserligen de bästa makar, om de komma att likna sin förträffliga moder.»

Familjen hade ingen förmögenhet efter »det aktningvärda riksrådets» frånfälle. Men sprittande gladt lynne, kvick tunga och godt hufvud hade den sjuttonåriga fröken Malin i öfverflöd. Hon var — enligt en antecknarens (Hamiltons) yttrande — »öm, kvick och intagande», enligt sin egen uppgift var hon obetänksam, glad, yr, i högsta grad okonstlad och öppenjärtig, därtill allt ifrån barndomen bortskämd af allt för efterlätna föräldrar och föremål för »fjäs och smicker» från alla håll. Hon fick snart flere hedrande giftermålsanbud, men hon visade alls intet förbarmande med sina tillbedjare.

Det är intet tvifvel om, att ej den sköna fröken var både smickrad och road öfver att få nöjet utdela korgar åt friare, sådana som baron Stjerneld och greve Fersen. Hon var så ung och så firad. Hon medger själf, att hon är behagsjuk, att hon alltid vill vara vackrare än alla andra, vill öfverstråla hovets öfriga damer, de rangsjuka och stolta grefvinnorna, som äro af gammal adel och som stå tronen flere trappsteg närmare än hon. Framför dem har hon åtminstone ungdomens och friskhetens företräden.

Hon var också vida mera tanklös, vida mindre beräknande och försiktig än de världsvana damerna, som förstodo att akta sig för att halka på de glatta slottsgolfven — så att någon såg det. Hon gick med öppna ögon och leende mun mot sitt öde, utan att grubbla öfver, hvart det skulle föra henne.

Hennes öde trädde en dag i augusti 1784 in i den sal på slottet, där prinsessan Albertina befann sig jämte sina fröknar. Hennes öde var en ståtlig och bildskön man, som hette baron Gustaf Mauritz Armfelt. När han bugade sig för prinsessan och i detsamma fick syn på den nya hofdamen, som stod bakom henne, afbröt han sina »komplimenter» helt tvärt med orden: »Ers kunglig höghets hof har blifvit förskönadt.» Och den adertonåriga flickan säger sig i honom ha funnit »sina drömmars sköna ideal, som hon hittills fåfängt sökt.» »Att kunna fångla den vackraste och älskvärdaste bland hovets herrar, var något som smickrade min fåfänga,» skrifer hon i sina memoarer.

Att fångla Armfelt var aldrig synnerligen svårt för en vacker och spirituellt dam. »Jag fann ingenting rimligare, än att han gifte sig med mig, ehuru hvarken han eller jag ägde två styfver,» tillstod hon långt efteråt. Men kungen hade andra planer, han ville förena sin gunstling med hoffröken de la Gardie, och snart stod deras bröllop på Drottningholm. (Forts.)

hof — om hur hon, som ej kände etikettens lagar, blef utmotad ur hoffröknarnas kyrkbänk i Drottningholms kapell och slutligen kom att sitta på en bänk ensam vid sidan af en gammal general till »ett ridicult spectacle för Guds församling», hur det sedan blef debatt om, huruvida det ginge an att kvarbjuda henne till supén, dit hennes moder var befalld o. s. v. — hela denna historia, som först upptecknades af G. J. Ehrensvärd (se hennes »Dagboksanteckningar förda vid Gustaf den tredjes hof», del. 1, sid. 234) rör sig naturligtvis om Magdalenas äldre syster Karolina, född 1762. Magdalena var, då denna presentation vid hovet försiggick, endast 13 år gammal. Ehrensvärd nämner ej fröken Rudenschölds förnamn, han talar endast om »grefvinnan Rudenschöld med sin ogifta dotter.» Karolina R. gifte sig fyra år senare, 1783, med baron Ehrenkrona.

Ett utmärkt tillfälle

att lära känna *Iduns Modetidning*, Skandinaviens största och elegantaste, modernaste och billigaste modetidning, erbjuder sig just nu. Af vårkvartalets nummer — april, maj och juni — återstår nämligen en liten restupplaga, som realiserar till *Iduns* prenumeranter för det billiga priset af endast 50 öre för hela kvartalet.

Dessa nummer, som mot insändande af 50 öre i frimärken till *Iduns expedition, Stockholm*, portofritt försändas, meddela alla de nyaste moderna för innevarande års vår- och sommarsäsong. Hvarje nummer, tryckt på elegant papper och i ett format betydligt större än *Iduns*, omfattar ett 8-sidigt hufvudnummer med 60 à 70 figurer, en stor dubbelsidig mönsterbilaga med mer än 120 tillklippningsmönster samt en 4-sidig likaledes rikhaltigt illustrerad handarbetsbilaga i samma format som hufvudnumret.

Sändas 75 öre (i st. f. 50 öre) i frimärken, så erhålles därjämte med hvarje nummer en fin färgtrycksplansch med modebilder på ena sidan och moderna hårfrisyrer å den andra.

Redaktionen.

Buketter under vatten.

I Indien har man gjort en vacker liten upp-täckt: afskurna blommor kunna hålla sig två till tre veckor under vatten, utan att undergå någon som helst förändring. Vi ha ju länge odlat hyacinter i dubbelglas, i hvilka en lök på vanligt vis sänder upp sin blomma i luften, medan en annan sänder sin ned genom vattnet i glaset; men det exempel, som härmed gifvits, ha vi icke följt på andra områden.

»The indian garner» har angett, hur man kan öfverföra samma princip till buketter. Så snart den, som skrifver dessa rader, läst här-om, gjorde hon själf försöket; allt som det kommer an på, är att binda lätta, öppna buketter — hvarken några »blomkålshufvuden» eller »pianotaburetter», som en kronikör en gång har uttryckt sig.

Buketterna bindas uteslutande af blommor och blad, utan spår af mossa eller annan fyllning, som kan göra vattnet grumligt eller blott oklart; hvad man begagnar, måste vara fullkomligt rent och alltså sköljas af på förhand. När buketten är bunden, går man till väga på följande sätt:

Man fyller vatten i en liten balja, som endast bör vara stor nog, att i densamma kan stå en flat skål eller liknande samt en kupa, under hvilken buketten kan få rum.

Den flata skålen — eller hvad det nu är — sättes ned på botten af baljan; ofvanpå denna anbringas man sin buket, som hålles upprätt på sin plats, genom att dess nedre del fästes vid något tungt föremål.

Därefter doppas man glaskupan ned i vattnet och låter den helt och hållet fyllas därmed — alldeles som man bär sig åt, när man skall företa kemiska experiment med gaser.

Utän att lyfta kupan helt och hållet ur vattnet (dess öppning måste alltid hållas fullständigt under vattnet, ty annars slipper luft in), sätter man den härpå öfver buketten, så att den kommer att hvila på det undre fatet eller skålen.

Nu kan man ta det hela upp ur baljan, ordentligt torka af underskålen — dock måste det naturligtvis stå vatten i botten af densamma, så att luft ej kan slippa upp i glaskupan — och sätta denna »bukett i vatten» på sitt bord.

Vid mitt första försök använde jag en liten buket af några gröna och hvita krokus, liljekonvaljer, en liten blomstrand orangegren samt — som grönt — litet murgröna och gulbladig buxbom. Det var icke någon praktbukett, det medger jag, och dock såg den i vattnet mycket vacker och intressant ut.

Genom bladens andning utvecklas en mängd små luftpärlor, som sätta sig likt daggdroppar utanpå buketten; särskildt vid ljus gör det en briljant verkan.

I vattnet i undre skålen utomkring kupan kan man sätta blommor och grönt, hvarigenom man också blir i tillfälle att skymma den barlast, som buketten är bunden vid. Hårtill kan ju för öfrigt mycket väl användas något så vackert som ett stycke korall, en prydlig snäcka eller liknande.

Hur länge blomstren kunna hålla sig i vattnet, kan jag ej säga af egen erfarenhet, då min buket ännu endast stått en vecka, men är det icke troligt nog, att blommorna just i vattnet finna gynsamma livsvillkor? De äro ej utsatta för luften, befinna sig i en jämn temperatur, äro skyddade mot damm, rök och gasens verkningar. Min buket har i alla händelser hållit sig så förträffligt, att den afgjordt besvarar frågan bekräftande.

Nu vill jag härmed locka *Iduns* alla blomsterälskande läsarinor att göra efter det vackra försöket; kanske låta de sin tidning med några rader veta, huru det slår ut, och om de göra några lärerika erfarenheter.

Förr och nu.

*Just nu mig uti minnet rann
en liten episod ifrån min bröllopsresa.
»Min vackra älskling, sa' min man,
gå ifrån fönstret, du ej kan
förstå, hur svartjukan mig gnager,
du allt, hvad mankön är, hit i kupén
ju drager!»*

*Sju år därefter reste vi
just samma väg — »Hör du Julie,
min 'äkta hälft' då hördes brumma,
gå, ställ dig att i fönstret se,
så lämnar man oss nog i fré.»*

X.

Ur notisboken.

»I dagarne tre»

har under den förflytna veckan pågått »Skansens» värfest, i likhet med i fjol anordnad till förmån för det populära friluftsmuseet under medverkan af en mängd af vår societets alltid offervilliga damer. Arrangemementen voro de mest lyckade, men väder och vind voro ej synnerligen nådiga, hvilket tyvärr inverkade hämmande på det hela. Emellertid var det ansevärdiga skaror, som under lördagen, söndagen och måndagen i bästa feststämning höljade om mellan de vackra anläggningarna där uppe på höjden och af hjärtans lust deltog i det brokiga marknadslivet samt åsågo de ståtliga brölloppstågen och de pittoreska folkdanserna och lekarne. Bellmans eget ryktbara »Gröna lund» lockade med gustavianskt lif, där sirliga små värdshusflickor i pudrade peruker ser-

verade »rött vin och pimpinella», medan Fredman kvintilerade till sin luta under andlös lyssnande intresse. Den älskvärdhet, med hvilken de medverkande utförde sina roller och tillmötesgingo publiken, står öfver allt beröm.

På ondagen — den 6 — firades *Skansens nationaldag*, tyvärr under fortfarande ogynsamma väderleksförhållanden, men dock med anslutning. Särdeles effekfullt var folkskolebarnens tåg — flere tusen ungdomar under flygande fanor, för hvilka de stora fosterländska minnenas innebörd tolkades däruppe, i denna tjugusande omgifning af äktsvensk natur och denna ram af äktsvenskt lif. Och högstämnda, fosterländska sänger ljödo, och unga och gamla hjärtan slogo i kapp.

Heder åt den nitiske skaparen af den vackra kult, som Skansen så lysande företräder, och åt alla som stöda den!

* *Skola lärarinnor ej få gifta sig?*

Vid ett sammanträde, som Stockholms folkskolläroforening förhölden lördag afhöll vid Djursholm, företogs till behandling frågan om lärarinnornas rättsliga ställning, sådan den skulle bli, om kyrkomötets förslag att utsträcka afsättningsrätten beträffande gifta lärarinnor vunne k. m. t. s. bifall. Det vore emellertid genom erfarenhet tydligt ådagalagd, att lärarinnorna, som trädde i äktenskap, icke därigenom, såsom man velat påstå, blefve mindre kärleksfulla mot sina elever eller mindre dugliga och nitiska såsom uppfostrarinnor. Om detta någon gång skulle ha varit eller blifva händelsen, ägde skolans myndigheter tillräckliga och fullt verksamma vapen däremot i skolstadgan. I stället för att lämna större garanti för ett mera nitiskt och samvetsgrant arbete i skolan, komme en i rättsligt afseende osäker ställning att blifva menlig, icke minst i afseende på skolans uppfostrande verksamhet, förorsaka täta ombyten af lärarkrafter och afhålla många af de mest dugliga att ägna sig åt uppfostrarkallet.

* *Till en älskad systers minne.* Å den nu i Stockholm pågående sedvanliga värtställningen af eleverna vid Konstakademiens arbeten tilldrar sig isynnerhet ett konstverk den största uppmärksamhet. Det är en staty af akademiens resestipendiat, den mycket begåfvade fru *Agnes Kjellberg-Frumerier*, framställande en fiolspelerska i kroppstorlek, ett porträtt af hennes likaledes högt lofvande, men så tidigt borttryckta syster *Alma Kjellberg*. Trots den moderna dräkten och det genreartade ämnet har detta fått en genomgående plastisk och nobel behandling. Figuren som helhet är präglad af måttfull grace, och profilen träder fram mjukt och elegant. Med ögonen nästan slutna, i harmoniernas tjugusande dröm, hängifver sig den unga kvinnan åt ett spel, hvari hon synes inlägga hela sin själ.

* *En Maria-gärning.* I stora grafkapellet å Nya kyrkogården fördes för några dagar sedan till sitt sista hvilorum stoftet af änkefru *Augusta Henriksson*, hvilken omkring 30 år varit verksam såsom söndagsskolelärarinna. Jordfästningen förrättades af pastor Josef Rosenius, som före den samma talade några ord om den aflidna. Till ingångsspråk för sitt tal hade han valt orden: »Ett är nödvändigt. Maria har utkorat den goda delen, hvilken icke skall tagas ifrån henne.» Talar framhöll, att den aflidna under sitt lif visat sig djupt fatta och tillämpa dessa ord, och han skildrade huru hon under 30 år bland de små utöfvat en välsignelserik verksamhet. Kistan var betäckt med kransar, bland andra från åtskilliga söndagsskolor och från Mödralföreningen.

* *En banbrytarinna* för kvinnlig lärdom och därtill en sällsynt intressant personlighet gick den 3 dennes ur tiden, då föreståndarinnan för det stora Hallska elementarläroverket för flickor i Göteborg, fröken *Mathilda Hall*, afled därstädes, 61 år gammal — skrifves till *Idun*. Vi skola med första återkomma till en fullständigare skildring af den märkliga kvinnans lefnadsgärning.

* *Hvad rykte kan kosta.* Sonja Kovalevsky utgör ämnet för en utförlig, på en gång sympatiskt och spirituellt skriven artikel, som den kända författarinnan Arvede Barine under rubriken »La rançon de la gloire» (Hvad rykte kan kosta) fått införd i det senast utkomna häftet af *Revue des deux Mondes*. Författarinnan lämnar,

med stöd af fru Kovalevskys egna biografiska anteckningar och fru Lefflers Kovalevsky-biografi, en psykologiskt hållen teckning af fru Kovalevskys lefnad, hvarvid hon utförligast dröjer vid hennes barndom, vid de förhållanden, som på 1860-talet föranledde den ryska ungdomens emancipation, och vid det underliga, fiktiva äktenskap, hvarom redan fru Leffler talat och som kom att betyda så mycket för fru Kovalevskys senare utveckling. Ur kännedomen om detta äktenskap drar författarinnan väsentligen andra slutsatser rörande fru Kovalevskys karaktär än fru Leffler gjort, och i det hela synes hennes uppfattning af den excentriska ryskans personlighet vara åtskilligt mera följdriktig och opartisk än hvad som varit möjligt för den intima väninnan till den aflidna.

Af synnerligen stort intresse är den franska författarinnans grundtanke, som fått uttryck i artikeln titel; enligt hennes mening låg den djupaste orsaken till den disharmoni, som trots allt präglade fru Kovalevskys personlighet, i en redan från barndomens upplevelser härledd oförmåga att gifva intelligensens och hjärtats fordringar lika berättigande.

Teater och musik.

Kungl. operan har ett par gånger uppfört Meyerbeers opera »Hugenotterna» med hr *Elmblad* som gäst i Marcell's parti. Vid fredagens föreställning voro vi närvarande och hade äfven här tillfälle konstatera hr E:s ovanligt framstående förmåga som dramatisk sångare. At de gestalter och karaktärer han har att framställa, ger han verkligt lif, så att de framstå som människor och ej endast som teaterfigurer. Hvad sången beträffar förmärktes väl i början någon indisposition. Hr E. sjöng emellertid upp sig och tredje aktens stora scen med Valentine (fröken *Labia*) gjordes synnerligen förträffligt. — Operadirektionen förtjänar erkännande, för det den anordnat detta gästspel, som kunnat vara af stor nytta för dem, som velat lära något.

Med tillfredsställelse mottages säkert af alla vänner till vår opera den underrättelsen, att fröken *Labia* engagerats för det kommande spelåret, och än mer att den från Amerika nu återkomna fru *Carolina Östberg* åter fästats vid k. operan.

Djurgårdsteatern har nu också upptagit den från Södra teatern kända »Charleys tant». Vi torde i nästa nummer få tillfälle omnämna utförandet närmare.

»Spökeri».

Skiss för Idun af *Erny*.

(Slut fr. föreg. n:r.)

»Det går, Karl!» afgjorde Anna med den där tvärsäkra tryggheten, som både roade och stärkte honom.

Och därför trodde han lika fast som hon på framgången.

I förtroliga stunder på tu man hand mellan mor och son kunde tankarna esomoftast irra tillbaka till frågan om den imaginära förmögenheten.

Prostinnan kunde aldrig riktigt få vissa idéer ur sitt hufvud. Konstigt var det, vidhöll hon, och rätt hängde det bestämdt aldrig ihop. Men hur hon brydde sin hjärna, måste funderingarna till sist stanna i en liten suck af resignerad hjälplöshet: ja, hur det nu var — så var det, som det var...

Då detta ämne vidrördes, flög liksom ett moln öfver ingenjörens panna, och hans inåtriktade blick tycktes under de lätt sammandragna ögonbrynen leta i minnets gömslen. Men det var fruktlöst göra. Och slutet på hans begründanden blef som vanligt en halft misslynt hufvudruskning och ett förslag att inte vidare grubbla öfver det där.

Men för sig själf kom han mot sin vilja att allt oftare att tänka på just »det där», hur

han än snart nog med en känsla af harm sökte slå bort dessa tankar.

Anna och hennes mor, en gammal änkefru, voro åter på några dagars besök hos sina vänner i Stockholm och bodde under tiden hos dem.

En dag vid eftermiddagskaffet, till hvilket äfven Karl för ovanlighetens skull slagit sig ledig, syntes Anna plötsligt erinra sig något.

»Jo, det var sant,» yttrade hon och vände sig lifligt mot prostinnan, »vet tant Sofie, jag tyckte alldeles säkert i natt, strax sedan vi gått och lagt oss, att jag från mitt rum hörde någon tassa och gå här i salen. Hvad kunde det vara? Och det lät, som om något lock eller någon klaff tillsluts.»

Prostinnan häpnade och blef med ens blek.

»Anna — hvad säger du om, att jag nästan tyckte det samma! Men jag trodde så visst, att jag bara drömt.»

Ingenjören, som var vid solskenslyne med anledning af sin fästmöts besök, skrattade och påstod, att de drömt båda två — och det var ju vackert så till underverk! Eljes vette ju också hans rum åt salen, och han som efter vanligheten suttit ett godt stycke in på natten och rökt och läst, hade ej hört ett knyst.

»Eller kanske det var ett spöke,» gycklade han, »utsluppet från »spöket» här intill. Men sådana bruka ju röra sig ljudlöst.»

»Ja, men jag hörde bestämdt något,» envisades Anna.

»Och om man därtill lägger,» fortfor Karl lika oberörd af de andras allvar, »att de vanligen äro osynliga — åtminstone har jag aldrig sett några andra! — så är det där herrskapet på det hela taget ganska oskadligt. Möter man någon af dem, säger man bara: »vill spöket vara så god och gå sin väg!» Det är ofelbart verkande.»

Det var för resten just ingenting att grunda öfver, då man ej saknade något i huset och därför behöfde misstänka tjuftvar. Alltihop var tydligen ett misstag, och man hade »hört galet», som ingenjören utlät sig.

Påföljande dag skulle de besökande resa och efter supén blef med anledning häraf samkvämet något längre fördröjt än vanligt. Till sist sade man emellertid godnatt åt hvarandra och skildes åt.

Ingenjören tände en pipa inne hos sig och fördjupade sig i studiet af några planritningar till en torkugn, hvilka han fått i uppdrag att utföra.

Dagen hade genom forceradt arbete under kortare tid varit mödosam för honom, och då han kände sömnen tynga som bly i ögonlocken, vek han hop papperen och steg upp för att kläda af sig.

Till sin förvåning hörde han hviskande röster från salen. Skulle de således ändå inte ha gått till hvila? tänkte han och öppnade dörren på glänt.

»Hvad nu då?» frågade han och steg ut, »ha ni inte krupit till kojs än?»

»Nå, du själf då?» menade Anna och sköt fram en kopp till honom. »Ser du, tant Sofie kom på den idén, att vi skulle dricka en kopp kaffe först och språkas vid ännu litet — helt tyst för att inte störa dig.»

»Vi fruntimmer ha våra små affärer för oss,» tillfogade Annas mor, »men du kan ju få vara med också, om du är snäll.»

Prostinnan nickade bifallande, på samma gång hon tyckte, att Karl dock bättre behöfde hvila ut, han som skulle så tidigt...

Här afbröt hon sig och instinktmissigt, liksom genom en hemlig magnetisk kraft, drog sig på en gång allas blickar mot en säll-

sam skepnad, som trädde ut från ingenjörens rum.

Alla blefvo liksom lamsugna af skräck, och ingen fick fram ett ljud genom den af ångest sammansnörda strupen. I de bleka ansiktena stod dock tydligen ej blott stel förfäran att läsa, utan därjämte en gemensam ohygglig förnimmelse af, att de ögonblickligen också igenkänd denna i brun nattrocks insvepta lutande gestalt med kalott på hufvudet och det hopskrumpna, dödsfulla ansiktet.

Det var gamle prosten, som stod och stirrade rätt på dem med hålig blick.

Karl lyckades slutligen göra våld på sig, medan de andra sutto liksom fastnaglade och förstummade och, oförmögna att slita sina blickar från skepnaden, alltjämt stirrade tillbaka på den.

Det var en hemsk interiör, som dref kallsvetten fram på hans panna, och då han ändligen förmådde resa sig upp och gå mot skepnaden, vacklade han som en drucken och kände yrsel i hufvudet.

Då han kommit fram till gestalten tvang han sig med en flämtande röst, som föreföll honom själf onaturligt främmande och aflägsen, att framstamma en fråga:

»Men min älskade far, hvad vill ni här?»

Den gamle gjorde med handen en befallande eller inbjudande rörelse, skred förbi bordet, kring hvilket de andra allt fortfarande sutto orörliga som byster, och stannade framför en gammalmodig ekchiffonier vid salens ena långsida. Sonen följde honom mera som en automat än ett levande väsen.

Gubben pekade på en klaff. Ingenjören öppnade den med osäker hand och vände åter sin blick frågande mot fadern.

Den senare lät ett ögonblick sitt finger hvila på knappen till en större skjutlåda. Sonen drog ut den; den innehöll endast ett par prästbetyg och några annotationsböcker.

Han stirrade återigen i mållöst spörsmål på fadern.

Denne pekade med ifriga rörelser in i tomrummet och knackade sakta på ena sidoväggen. Ingenjören följde mekaniskt anvisningen och famlade med handen öfver sidoväggen.

Men intet resultat visade sig, och ännu en gång höjde han sin blick mot faderns stela drag. Öfver dessa flög en skugga af otalighet, och hans läpper rörde sig som till talande. Därpå gjorde han med flata handen utsträckt i vertikal riktning och lätt krökta fingerspetsar en häftig rörelse mot sig själf, som då man söker hastigt draga något till sig.

Om igen stack Karl in sin hand i fördjupningen, tryckte naglarna hårdt mot sidoväggen och drog till...

Den följde med — den gick helt och hållet ut!

Och ur ett bakom densamma doldt fack föll med ett täppt ljud och en uppstigande unken dunst af instängd luft en tjock packe papper ned på bottnen af det stora tomrummet.

Ingenjören grep papperen och såg upp mot sin far.

En rysning for genom honom, ty han tyckte, att den gamles gestalt upplöste sig i ett töcken, konturerna flöto tillsammans i ett obeskrifligt virrvarr, och ur detta framträdde allt tydligare hans mors ansikte och gestalt... Jo, det var ju hon!

Ett ångestskri trängde ur hans bröst, det blef med ens svart för hans ögon för att i nästa sekund åter ljusna.

»Karl, Karl!» hörde han som ur fjärran en ängslig stämma.

Det var hans mor, som med en lampa i handen och halfklädd stod framför honom; hennes ansikte var blekt och förskrämdt; bakom henne stod lika upprörd Anna.

Själf fann han sig stå lutad mot chiffoniern med en packe papper i handen. Chiffoniern var öppnad och en låda utdragen. Han grep sig om hufvudet med båda händerna, slöt ögonen och öppnade dem — ja, det var verklighet. Där stodo prostinnan och Anna. Nu var det ej längre någon villa.

»Hvad är det?» frågade han förvirrad. »Hvart tog far vägen!»

»Herre Gud, barn, hvad säger du: far!» uttradede den gamla frun.

»Ingen mer än du var här inne, Karl,» inföll Anna, »både tant Sofie och jag hörde något härnifrån och stego båda upp.»

»Gingo ni verkligen och lade er då?»

»Hvad menar du? Visst gjorde vi det — och du skulle ju också göra det!»

Nu stod allt klart för honom. I korta drag berättade han, hvad han upplefvat, allt sedan de skilts åt.

En blick in i hans rum öfvertygade honom strax medels en på golfvet nedfallen pipa och ett kullslaget bläckhorn, att han somnat öfver planritningarna. Och sedan hade allt det öfriga tilldragit sig — i drömmen och under sömngång.

»Men...!» han slog sig för pannan, »dessa papper!»

Prostinnan hade redan löst upp packen.

Obligationer, aktier — fullgoda, ännu gångbara värdepapper till tiotusentals kronors valör!

Prostinnan segnade maktlös af rörelse och nästan förfärad ned i en soffa. Anna drog

djupt efter andan och bleknade, och äfven Karl stod för en stund i häpen tystnad.

Det var ju rent af hemskt, ohyggligt, allt detta!

Plötsligt ryckte det till i ingenjörens ansiktsmuskler, och hans blick fick det där egendomliga frånvarande uttrycket.

»Ja,» utbrast han sakta för sig själf, »nu minns jag! Det var strax innan jag som pojke fick nervfeber. Jag satt i pappas rum, där denna chiffonier då stod. Jag såg helt slött på, hur han buntade ihop en mängd stora papper med kulörta kanter och stora siffror i färgtryck, han öppnade chiffoniern och lönlådan, alldeles som jag nu gjort — ah, jag lade märke till hvarje hans rörelse, men strax därefter kom svindeln öfver mig.»

— — Disponenten gjorde ett uppehåll i sin berättelse. Men vi sutto fortfarande tysta i aningsfull förväntan.

»Ja,» sade han glädtigt, »det var alltsammans, mitt herrskap!»

»Men... men, hur kunde... hur var det möjligt?» bröt med ens en ström af surrande frågor fram.

»Jo, bevars, det var nog mycket möjligt — en vetenskapsman, som särskildt ägnat sig åt det psykologiska studiet, skulle tvifvelsutan bättre än jag kunna förklara det. Men jag kan ju på mitt vis söka gifva klaven till hemligheten. — En episod från äfven den tidigaste barndomen kan omedvetet för oss själfva så att säga gravera sig in i minnet och i årtal ligga liksom magasinerad i något undangömdt fack af vår hjärnorganism. Då vi äro i vaket tillstånd, hålles denna episod eller detta minnesföremål instängd och tillbakaträngd af de rastlösa arbetande

tankarne, som hämta sitt stoff ur det närvarande och från den närmaste omgifningen. Men då dessa under sömnen lägga sig till ro, förmår den lilla episoden att krypa ur sitt gömsle och reproducera sig för medvetandet samt möjligen, såsom i det skildrade fallet, gifva upphof till en serie handlingar. — Den där ingenjören hade nog redan förut i sömnen experimenterat med samma minnesföremål, fastän han vaken aldrig kunde få fatt på det. Det var naturligtvis han, som den föregående natten tassat omkring i salen. — Vål var det emellertid, att han blef gripen på bar gärning, ty...»

Han vände sig småleende mot sin fru, som också med ett leende af hemligt förstånd mötte hans blick.

»Ty,» inföll hon med ett skämskt drag på det ännu vackra ansiktet, »du kunde två hela år tidigare, än beräknadt var, träda in som kompanjon i firman...»

»Men först och främst kunde jag också två hela år tidigare, än beräknadt var, låta dig träda in som min kompanjon i den äktenskapliga firman,» svarade han och kysste ömt sin hustru.

Innehållsförteckning.

Betty Linderoth, född Cedergren; af L. S. (Med porträtt.) — Gudssets fru; poem af Fredrik Nylander. — Skolungdom och sommarferier; ett ord till hemmen af Maria Nyström. (Slut fr. föreg. n.r.) — Ett tack för god vakt. — »Spånstuga» i prostgården; en ängermanländsk kulturbild af Laura Fillinghoff. (Slut fr. föreg. n.r.) — Magdalena Rudenschöld; ett hundraårsminne, för Idun tecknad af Georg Nordensvan. (Med porträtt.) — Ett utmärkt tillfälle. — Buketter under vatten. — Förr och nu. — Ur notisboken. — Teater och musik. — Spökeri; skiss för Idun af Erny. (Slut fr. föreg. n.r.) — Tidsfördrif.

Tidsfördrif.

Redigeras af Sophie Linge.

Bidrag mottagas med tacksamhet.

Logogryf.

I dessa dagar, då man vill värna Sitt fosterland emot oväns svärd, Bäd' tid och pengar af hjärtat gärna Man lägger ned som en offergård. Och liten skolpilt med ögon klara, Han hviskar ifrigt med viktigt min: »Gif mig en penning, du mamma rara, Att lägga ned i mitt offerskrin!» Och ungmön villigt försakar smycket, Som skulle pryda dess hvita arm; En ädel kvinna kan offra mycket, Då mod och kärlek bo i dess barm. Ja, alla enas att målet hinna, »Det rätta värnet för Svea land.» Dess vikt ju inses af man och kvinna, Som alla räcka en hjälpsam hand. I delar tolf låt mig sönderfalla Och sätt ihop mig se'n bit för bit; Om rätt du fogar ihop dem alla, Du får belöning för trägen flit.

Hvad svar gaf Lisa på »Kalles bön»? Hvad jägarn fick såsom »skyttelön»? Hvad hette fågeln, som kom om våren? Hur'dan var gumsen bland hvita fåren? En del af Sverige, hvad kallas den? En skräckinjagande hop af män. Vår dryge länsman, säg hvad han låter På »halfvan» följa, fast hustrun gråter? Hvad slickar kisse, när han förnöjd I soffan njuter af brasans fröjd? Ett räkneord af de alla första. Ett herresäte af Sveriges största. Och »Brunte», säg hvad han spetsar glad, När emot hemmet det bär åstad?

Hvad skänkte Elin sin vän så trogen Till skydd mot kolden i nordanskogen? Hvad måste barnen sin gamla mor, Som led af sjukdom och nöd så stor? Vid horisonten, hvad ser du simma På mörkblå vågor i solens strimma? Nu säg, hvad sängerskan äga bör, — Helt visst hon annars fiasco gör? Hvad törnar skeppet mot uti natten, När skepparn fått »lite' uti hatten»? Ett sagans väsen af god natur. Vid jakt ett mycket värderadt djur. Hvad var hon, fickan, som stal ditt hjärta?

Hvad gör hon, änkan, försänkt i smärta? En dryck, som doftande är och god, Och lifvar upp mångt sjunket mod. Till sist, hur nämnes på fågeln leden, Strax ofvan foten? Hvad finns på heden, Som gumman plockar i sommarkväll, Till läkemedel åt sjuk gesäll.

Draba Verna.

Charad.

Mitt hela, som hör sommarn till, Du stundom i mitt andra finner; Är den, när du den njuta vill, Mitt första — den i godhet vinner.

S. L.

Kvadratgäta.

a	a	d	d
d	d	e	e
m	m	o	o
r	r	r	r

Draba Verna.

Gäta.

Mitt första finns i påsk, men ej i jul. Mitt andra uti vacker, ej i ful.

Schackgäta.

med	doft	han	ro	för	hop	den	sett
stoff	pets	jag	disk	glöm	tan	stör	pas
hvad	jord	sen	blott	jag	död	jag	ej
hop	selt	väl	min	läng	mer	ett	hvad
mitt	dö	du	allt	far	som	be	hög
us	far	jord	i	väl	sin	hos	o
o	stoff	den	bör	mig	död	sta	kla
tar	ett	väl	far	flykt	gas	var	ligt

Edde.

Lösningar.

Logogryfen: Plånbok; påk, klå, blå, Po, ål, Pål, bok, län, lo, åbo, kol, pol, nå, ko, ok, käl, båk, ån, åk, pån, o, nålbok, nål, klo, bål.

Diamantgätan: p, kom, Kasan, positiv, snatta, nia, v.

Korsgätan: Norrköping, B. Malmström, Ramlösa, liturgi, min, lär, Ida, bog.

Ordförändlingsgätan: 1) Bruno, 2) ärtskoc-ka, 3) Trveden, 4) Therese, 5) Rendsburg; 6) Edinburg, 7) Malibran, 8) Adrianopol, 9) Grenoble, 10) Eternell, 11) Rudolf, 12) kejsarkrona, 13) Atvidaberg, 14) Liverpool, 15) äpple-träd, 16) Norsholm, 17) Theodor, 18) oxtunga, 19) Maltesholm, 20) sparris, 21) Kasimir, 22) Alkistan, 23) Lausanne. — »Bättre mager kål än tom skål».

Namngäta.

Ur ett trestafvigt namn, länad från almanackau, får man — utan att omkasta bokstäfverna:

- 1) Biprodukt ur växtriket,
- 2) vän af sötsaker,
- 3) något som påminner om förgängelse.

Klorfritt! Praktiskt! Billigt!

Säljes i 1/4, 1/2- och 1 kilo-paket med beskrifning å hvarje paket. Representant för Sverige: Carl R. Matton, Stockholm.

PICOTS TVÄTTPULVER

»Lessive Phenix»